

РОЗДІЛ III.

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 377:742

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО- КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕДЖІВ

Ірина Блінова,

викладач коледжу мистецтв та дизайну

Київського національного університету

технологій та дизайну, м. Київ

ORCID : 0000-0001-8203-8421

e-mail: bio.painting@gmail.com

***Анотація.** У статті розглядається питання доцільності впровадження дисциплін напряму «Технології» у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації. На прикладі результатів практичних занять аналізується їхня ефективність та роль у якісній підготовці молодших спеціалістів у галузі дизайну.*

***Ключові слова:** дизайн, технології, викладання, практика, творчість, формоутворення.*

***Постановка проблеми.** Викладання дисциплін «Основи дизайну» та «Художня обробка матеріалів» в перший рік навчання на базі 10-го класу ґрунтується на усвідомленні необхідності якісного формування у студентів сприйняття основних понять «дизайн», «форма», «конструкція», «композиція», розвитку просторового сприйняття при формоутворенні предметів, які мають художній образ.*

Представлено результати впровадження нових профільних предметів на першому курсі спеціальності «Дизайн» з метою активного формування художньо-конструктивного мислення та підвищення якості підготовки студентів.

Аналіз результатів останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Мистецтвознавчі, естетико-технічні та дидактичні підстави введення в навчальний процес елементів художнього конструювання і технічної естетики висвітлено в роботах Є. Антоновича [1], О. Гервас [2;3], Ю. Катханової, Б. Нешумова, Л. Оршанського [5], В. Тименко [7], В. Титаренко [8] тощо.

Зокрема, В. Тименко висловив тезу, що «педагогічна технологія «дизайн-освіта» започатковується на основі синтезу мистецтва та технологій... Обидва поняття означають «майстерність». Ми розрізняємо майстерність проектування і майстерність конструювання-моделювання-макетування з матеріалів. Майстерність проектування забезпечується проектувальними технологіями, а майстерність виготовлення з матеріалів – виробничими технологіями» [7, с. 293].

Потрібно констатувати той факт, що матеріальна та методична база у профільних навчальних закладах не відповідає виробничим аспектам спеціальності, забезпечуючи лише навчання в проектувальному (теоретичному) аспекті.

Таким чином, актуальність даної проблеми для дизайнерської освіти, недостатній рівень її дослідження педагогічною наукою та практикою, необхідність подальшого дослідження даної проблеми зумовили вибір теми статті, що полягає в обґрунтуванні доцільності впровадження профільних предметів на перших курсах вищих навчальних закладів I-II ступенів акредитації, їхнього якісного методичного та матеріального забезпечення.

Формулювання мети статті. Дисципліни «Художня обробка матеріалів» та «Основи дизайну» вперше впроваджено в навчальний план за напрямом підготовки «Дизайн» в Коледжі мистецтв та дизайну КНУТД.

Дизайн є досить багатогранною спеціальністю, яка працює не тільки з образами, але й з формою, конструкцією, функцією. Об'єкт, що створює дизайнер, з одного боку, повинен відповідати естетичним вимогам, а з іншого – функціональному призначенню. Вже на рівні пошуку образу дизайнер повинен знати особливості технологічного процесу, оскільки специфіка технології здійснює вплив на характер художнього втілення об'єкту предметного дизайну.

Таким чином, предмет «Художня обробка матеріалів» стає важливою початковою ланкою в низці предметів, які слідують за ним у системі підготовки майбутнього молодшого спеціаліста, а саме: Композиційна організація форми, Макетування та робота в матеріалі, Основи формоутворення та конструювання. А предмет «Основи дизайну» дає необхідну базу для подальшого вивчення предметів «Основи композиції» та «Композиційна організація форми», і паралельно з ними – «Живопис» та «Рисунок».

В статті обговорюються особливості дизайн-діяльності, її відмінність від інженерної та художньої сфер. Основні методи роботи з матеріалами набувають як теоретичного, так і прикладного змісту.

Введення профільних предметів на першому курсі надзвичайно ефективно впливає на динаміку формування теоретичних знань та практичних навичок.

Ця ефективність ілюструється зокрема результатами практичних занять з художньої обробки деревини у поєднанні з базовими та специфічними принципами конструювання об'єктів предметного дизайну.

Виклад основного матеріалу. Профільними підрозділами Міністерства освіти розроблено навчально-методичні комплекси «Основи дизайну» та «Художня обробка матеріалів» (програма, практичні роботи, творчі завдання), які впроваджено в шкільний курс 10-11 класів. В шкільному середовищі на практиці функції викладача технологій виконує вчитель трудового навчання за наявності певної матеріально-технічної бази та устаткування в кожному окремо взятому навчальному закладі.

Разом з цим, в сучасному світі визначальну роль в розвитку цивілізації відіграє вміння оперувати інформацією. Всі людські можливості, які пов'язані з отриманням, зберіганням, перетворенням, передачею та використанням інформації, – невід'ємні технологічні знання та вміння: вміння шукати, виділяти і добувати інформацію із широкого потоку, вміння виражати свої думки, вміння самостійно працювати, індивідуально і в колективі. Студента необхідно навчати комплексу знань і вмінь, які роблять життя людини різнобічною, повноцінною. Це традиційно народні ремесла, сучасне виробництво, інформатизація, автоматизація тощо.

Історично дизайн склався як прикладна діяльність, яка істотно відрізняється від суто художньої (мистецтва), незважаючи на те, що витoki дизайну серед іншого лежать і в мистецтві. Призначення дизайну – в естетизації людського середовища, при цьому естетика побуту безпосередньо пов'язана з функціональністю і ефективністю предметів і самого оточення. Це означає, що дизайнер є художником лише в другу чергу. В першу чергу, він конструктор, навіть в якомусь сенсі інженер, в завдання якого входить створення матеріальних предметів, на відміну від художника, який в першу чергу створює художні образи.

До основних складових сучасного дизайну варто віднести дизайн середовища, графічний дизайн, промисловий дизайн, художній розпис, художнє ткацтво, художня вишивка, художня обробка дерева, художня обробка металу, художня кераміка тощо.

Таким чином, студент-дизайнер в процесі здобуття своєї професії потребує освоєння цілої низки прикладних навичок роботи з різноманітними матеріалами та способів формування реальних предметів та середовища.

В чому відмінність інженерного рішення чи художнього твору від дизайнерської розробки?

В основі будь-якої творчої діяльності лежить ідея і її реалізація. В основі дизайнерської діяльності – знаходження оптимального способу реалізації. Дизайн *«об'єднує художньо-предметну творчість і науково обґрунтовану інженерно-технологічну практику в галузі промислово виробництва»* [5, с. 39]. Ці аспекти легко поєднувались, наприклад, в епоху Відродження, оскільки в той час характерною особливістю являвся органічний зв'язок технічної творчості з художньою.

Також важливе місце у роботі дизайнера займає композиція – наука про систему логічних закономірностей художньої творчості. «Основи дизайну» передують «Основам композиції» у процесі формування творчого мислення студентів, що передбачає послідовний розгляд основних питань теорії композиції. Вивчення основ композиції в профільній підготовці сприяє розкриттю творчих здібностей дизайнера-початківця; надає можливість збагнути багатство засобів виразності в мистецтві в цілому та дизайні зокрема.

Серед категорій композиції виділяється тектоніка – функція твору, що сприймається у відповідному відчутті міцності, ваги, через організацію матеріалу, конструкції форми, кольору, освітлення та інших засобів виразності.

Одним із найбільш цікавих прийомів досягнення виразності форми є використання фактури матеріалу. «Знання властивостей матеріалів, особливо естетичних, значно підсилює виразність твору. Майбутній дизайнер повинен знати декоративні властивості матеріалів, вміти гармонійно сполучати їх так, щоб кожен з них отримав якомога більшу художню виразність» [6, с. 150-151].

Особлива доцільність впровадження «Художньої обробки матеріалів» зокрема для дизайну інтер'єру. Технологічна складова вивчається спочатку, дизайнерсько-художня – потім. *«Це пояснюється особливостями дизайну інтер'єру: хоча він і є різновидом художнього дизайну взагалі, але вимагає від дизайнера дотримання певних стратегій і обмежень, які неможливо усвідомити, не розуміючи технологічної складової»* [2, с. 76].

Особливо ефективними стали практичні заняття по вивченню декоративних властивостей деревини студентами спеціалізації «Дизайн інтер'єру» у галузі деревообробки при проектуванні та виготовленні виробів з деревини.

Колір, текстура та фактура поверхні деревини – головні художні засоби, які використовуються при виготовленні меблів, різноманітних виробів із деревини та обробці інтер'єрів приміщень різного призначення.

Колір і обробка в процесі художнього конструювання – поняття близькі, вони визначають характер поверхневої обробки виробів з декоративно-художніми й технічними цілями [3, с. 85]. У процесі декоративної обробки меблі одержують свій остаточний варіант естетичного вираження, тобто кольорове рішення є завершальним етапом художнього конструювання.

Основа побудови кольорових гармоній – виявлення домінуючого кольору, що відіграє основну роль в композиції по забезпеченню кольорової рівноваги. Для її

забезпечення найбільш насичені кольори повинні займати меншу площу, а менш насичені – більшу.

Текстура визначається характером анатомічної буди деревини. Фактура, обумовлена будовою поверхні матеріалу, тобто величиною й характером нерівностей, тісно пов'язана з відбиваючою здатністю. По ступеню відбиття розрізняють гляцеві, матові, напівгляцеві та напівматові. Враховуючи здатність кольору збільшувати або полегшувати вагу конструкції, можна виявити тектоніку предмета.

Все це передбачає досить значний об'єм ручної праці. Адже в часи тотальної комп'ютеризації та віртуалізації середовища молода людина, тим не менш, повинна розуміти, що реальний світ створюється з реальних матеріалів, реальними, часто складними інструментами, які потребують особливої вправності, – а не друкується на 3D-принтері. Та навіть в останньому випадку дизайнер має мати досвід роботи з реальними предметами та середовищем, щоб ефективно використовувати потенціал 3D-друку.

Колись Вальтер Гропіус у своєму Маніфесті виклав основні цілі і напрями діяльності художньої школи Баухауз: *«...художник – це ремісник більш високого класу. Без ручної праці не може обійтись жоден художник. Для нього це джерело творчих сил»* [4, с. 8].

В історії дизайну був унікальний за своїм впливом і масштабом педагогічний досвід розвитку та формування конструкторсько-дизайнерського мислення – форкурс Йоганнеса Ітена в Баухаузі. Сьогодні його основні завдання і методи сприймаються як щось звично обов'язкове:

- розкриття творчих сил;
- заняття з різноманітними матеріалами і текстурами;
- знайомство з основами художньої композиції.

Заняття з матеріалами і текстурами давали можливість визначитися з яким матеріалом більш за все подобається працювати. Це допомагало визначитися з майбутньою спеціалізацією. Без засвоєння основних принципів художньої композиції неможливо стати професіоналом. І, звичайно, розкриття творчих сил дає можливість виявити свою індивідуальність, виробити авторський почерк.

Особливо цікавим завданням для першокурсників Коледжу мистецтв та дизайну КНУТД стали абстрактно-геометричні об'ємні композиції з деревини на основі кубічних форм, які відзначалися ретельною композиційною побудовою. Правильна розстановка акцентних точок, домінант, ритмічних поєднань елементів композиції посилюють її виразність. Деякі студенти зафарбовували площини, щоб зрозуміти, яким чином включення кольору впливає на посилення чи послаблення пластичного впливу.

Виконання даного завдання включало в себе кілька послідовних етапів.

Спершу студенти вивчали необхідний теоретичний обсяг знань про деревину, її види, властивості, застосування, способи обробітку різними інструментами та матеріалами. Пропонувалося виконати графічним способом певну кількість малюнків різних деревних текстур, визначити як може змінитися колір поверхні залежно від того, яким засобом її буде оброблено.

Наступним етапом було створення ескізів до майбутньої об'ємної композиції. Тут вже застосовувалися знання з «Основ дизайну», які містять в собі обов'язкові навички побудови фронтальної та кутової перспективи, гармонійного поєднання елементів, комбінаторики та тектоніки, визначення композиційних акцентів, забезпечення рівноваги та чіткого уявлення майбутньої об'ємної композиції з усіх сторін.

Далі починався безпосередньо ремісничий етап: пошук частин деревини, встановлення її необхідного обсягу, «розкрій» на частини і блоки. Саме на цьому етапі у багатьох студентів виникають труднощі з охайним та ретельним виконанням заготовок – деталей майбутньої композиції. Подолання цих труднощів, усвідомлення необхідності чітко і акуратно проводити всі маніпуляції з інструментами, правил обережного з ними поводження під наглядом викладача – все це є потужним виховним аспектом в навчальному процесі і орієнтує студента на початок формування власної майстерності у виготовленні об'єктів предметного дизайну.

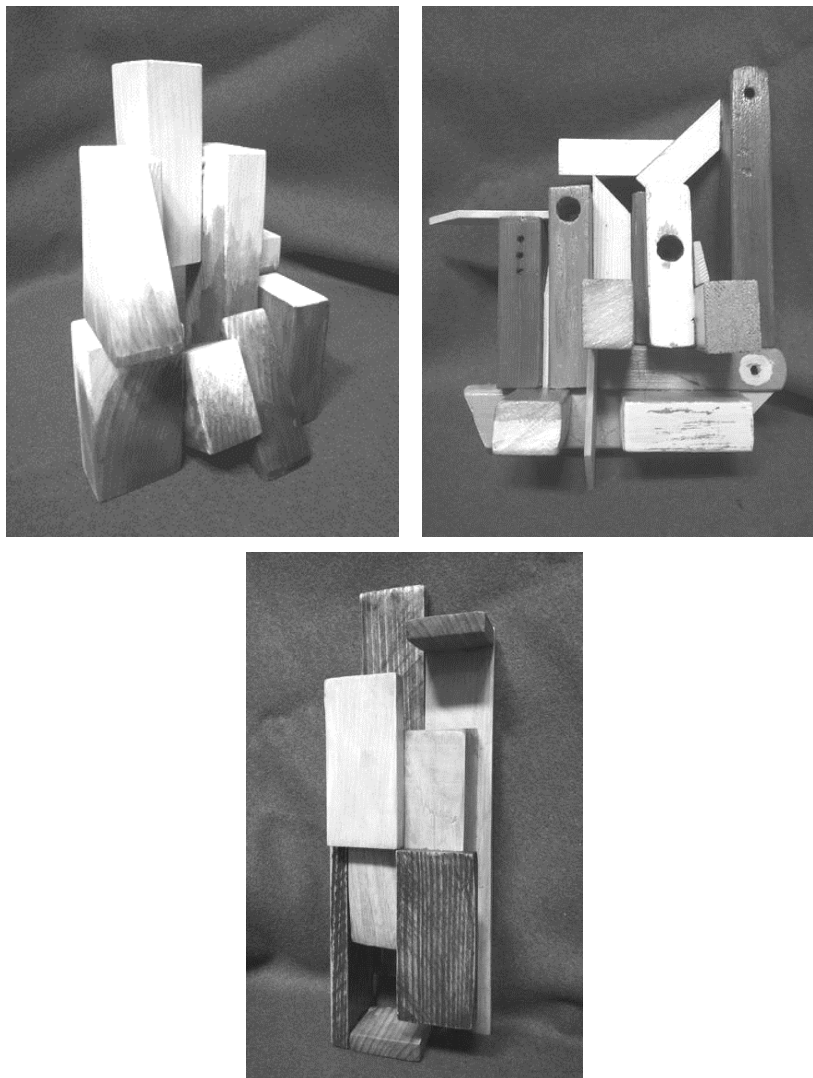
Наступний етап – не менш цікавий – підбір та з'єднання підготовлених деталей та елементів. Саме тут починає активізуватися конструктивне мислення: яким способом, за допомогою яких засобів та методів можна найякісніше поєднати між собою усі структурні елементи так, щоб реальна їхня комбінація співпадала із задуманою на папері. Крім того, на даному етапі в комбінаторику «втручається» текстура поверхонь дерев'яних деталей. Їхній малюнок також може вносити корективи у задумане. В такому випадку студент повинен мати у запасі кілька запасних подібних деталей, щоб як камінчик можна було підібрати найбільш підходящу.

Поверхня деталей повинна бути ретельно пошліфована, позбавлена гострих ворсинок та значних нерівностей. Лише після того їх можна з'єднувати.

Способів з'єднання деталей також може бути декілька. За допомогою швидко застигаючих клеїв, цвяхів, скоб можна з'єднати навіть досить складні елементи. Порядок їх з'єднання студент також повинен продумати завчасно.

Останній етап – художня обробка поверхонь і площин композиції. Але тут можливі два варіанти: колористичне вирішення до з'єднання або після нього – залежно від авторського задуму. Тут важливого значення набуває

поняття варіативності – здатності студента вносити корективи в ході кінцевого виконання завдання.

*Рис. 1. Роботи студентів з практичного завдання:
Об'ємна композиція на основі кубічних форм*

У більшості випадків кінцевий результат може не співпасти з первинним задумом. І тоді студент має проявляти гнучке мислення, підбираючи кілька комбінацій з кольором, текстурою, додаванням чи відніманням деяких деталей. Знання властивостей кольору, тону, типів кольорових гармоній, які студенти отримують на перших лекційних заняттях з «Основ дизайну», в цьому завданні слугують цінним орієнтиром для знаходження оптимального художнього вирішення.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Проблема конструювання картини, виробу чи предмету дизайну починає вирішуватися студентами вже на етапі попередніх ескізів до них. Це дає змогу визначити їх оптимальний формат і перейти від ескізу до конструктивної побудови композиції [4, с. 65]. Засвоєння основних елементів дизайну, таких як точка, лінія, колір, простір, форма, фігура, починається з перших занять з «Основ дизайну». Там же доречно давати перші основні поняття ескізу, технічного рисунку та креслення, пояснити основні відмінності між ними. Все це разом дає першу базу для формування об'ємно-просторового та конструктивного мислення, та логічно перейти на наступні ланки освоєння роботи з більш складними формами.

Таким чином, наявність теоретичних та практичних предметів з напрямку «Технології» у програмі першого року навчання студентів на базі 9-го класу безпосередньо і якісно впливає на рівень підготовки, допомагає формувати тверду основу для високомайстерного втілення дизайнерських задумів студентів, виховує в них активну трудову та творчу позицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. А. Дослідження синтезу дизайну і технологій у системі неперервної дизайн-освіти // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. 2011. № 2. С. 205-213.

2. Гервас О. Підготовка майбутніх учителів до використання сучасних інформаційних технологій у процесі виготовлення саморобних приладів // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2012. Ч. 4. С. 73-80.

3. Гервас О. Засоби формування знань з декоративних властивостей деревини у майбутніх інженерів-педагогів у галузі деревообробки // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2013. Ч. 3. С. 84-90.

4. Итген И. Искусство формы. Москва, 2004.

5. Оршанський Л. Етнодизайн як інноваційний художньо-естетичний компонент технологічної освіти // Молодь і ринок. 2011. № 1. С. 38-41.

6. Рукасова С., Полякова С. Вивчення основ дизайну як передумова отримання дизайн-освіти майбутніми вчителями технології // Проблеми підготовки сучасного вчителя. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2013. № 8 (Ч. 1). С. 150-151.

7. Тименко В. Педагогічна технологія «дизайн-освіта» у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2012. Ч. 2. С. 292-299.

8. Титаренко В. П. Виховний потенціал технологічної освіти // Імідж сучасного педагога. 2016. № 10. С. 3-5.

REFERENCES

1. Antonovy`ch Ye. A. Doslidzhennya sy`ntezu dy`zajnu i texnologij u sy`stemi neperervnoyi dy`zajn-osvity` // Naukovi zapu`sky` Ternopil`s`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Volody`my`ra Gnatyuka. Seriya : My`stecztvoznavstvo. 2011. # 2. S. 205-213.

2. Gervas O. Pidgotovka majbutnix uchy`teliv do vy`kory`stannya suchasny`x informacijny`x tehnologij u procesi vy`gotovlennya samorobny`x pry`ladiv // Zbirny`k naukovy`x prac` Umans`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu. 2012. Ch. 4. S. 73-80.

3. Gervas O. Zasoby` formuvannya znan` z dekoraty`vny`x vlasty`vostej derevy`ny` u majbutnix inzheneriv-pedagogiv u galuzi derevoobrobky` // Zbirny`k naukovy`x prac` Umans`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu. 2013. Ch. 3. S. 84-90.

4. Y`tten Y`. Y`skusstvo formy. M., 2004.

5. Orshans`ky`j L. Etnody`zajn yak innovacijny`j xudozhn`o-estety`chny`j komponent texnologichnoyi osvity` // Molod` i ry`nok. 2011. # 1. S. 38-41.

6. Rukasova S., Polyakova S. Vy`vchennya osnov dy`zajnu yak peredumova otry`mannya dy`zajn-osvity` majbutnimy` vchy`telyamy` texnologiyi // Problemy` pidgotovky` suchasnogo vchy`telya. Zbirny`k naukovy`x prac` Umans`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu. 2013. # 8 (Ch. 1). S. 150-151.

7. Ty`menko V. Pedagogichna texnologiya "dy`zajn-osvita" u zagal`noosvitnix i vy`shhy`x navchal`ny`x zakladax // Zbirny`k naukovy`x prac` Umans`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu. 2012. Ch. 2. S. 292-299.

8. Ty`tarenko V. P. Vy`xovny`j potencial texnologichnoyi osvity` // Imidzh suchasnogo pedagoga. 2016. # 10. S. 3-5.

**BLINOVA IRYNA. TO THE PROBLEM OF
FORMATION OF ARTISTIC-CONSTRUCTIVE
INTELLIGENCE OF STUDENTS OF MUSICAL
COLLECTIONS**

Annotation. The article discusses the feasibility of implementation the disciplines of "Technology" in universities I-II degrees of accreditation. Using the results of practical

exercises as an example, their effectiveness and role in the quality training of junior specialists in the field of design are analyzed.

Key words: *design, technology, training, practice, creativity, shape process.*

УДК 378.637.016

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ЕМПАТІЇ У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У Ціжуй,
*аспірантка факультету мистецтв
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, м. Київ
ORCID: 0000-0002-6674-7559
e-mail: lpankiv@ukr.net*

Анотація У статті розкриваються принципи, дотримання яких у процесі фортепіанного навчання сприятиме ефективному формуванню художньої емпатії студентів. До основних віднесено: принцип аксіологічності, принцип емоційності, принцип полікультурності, принцип суб'єктності і принцип інтерактивності.

Ключові слова: *художня емпатія, принципи формування, фортепіанне навчання, майбутній учитель музичного мистецтва.*

Постановка проблеми. Художня емпатія – одне із засадничих понять педагогіки мистецтва. Від визначення провідних підходів до її формування залежить успішність мистецького розвитку особистості, її здатність до